

**Lahemaa rahvuispargi koostöökogu
kultuuripärandi valdkonna 2. töökoosolek**

Toimumise aeg: 25.10.2010 kell 16.00-18.15

Toimumise koht: Keskkonnaameti Palmse kontor

Osalesid: Ly Renter, Gurly Vedru, Tiiu Lepnurm, Jaan Velström, Tiina Neljandik, Mare Veersalu, Väino Veersalu, Anneli Alemaa, Erik Keskküla, Astrid Veltsmaa, Maie Itse, Ave Paulus, Riina Pomerants, Pille Hallika, Anne Kaldam, Melika Kindel.

1. Sissejuhatus kaitsekorralduskava (edaspidi KKK) vajalikkusest, kaitsekorraldulike tööde rahastusallikatest.

Ave Paulus: Novembri alguses tuleb kokku juhtgrupp. Kultuuripärandi valdkonnas on oluline külade ja nende inimeste väärtustatud paigad ja elulaadi säilimine. Eriti väärtusliku kultuuripärandi osas tehakse ettepanek muinsuskaitse alla võtmiseks, lisaks on tehtud Kultuuripärandi valdkondlikule strateegiale 2013-2030 ettepanek kultuuripärandi programmi rahastusallika saamiseks.

Tiina Neljandik: Pärandkultuuriobjektid võiks ka sisse võtta.

Ave Paulus: Kes tegeleb nende pärandkultuuriobjektidega siin kandis?

Tiina Neljandik: Need on kaardikihil, aga keegi otseselt ei tegele.

Ave Paulus: Pöördun siis Triin Neljandiku poole.

2. KKK ettepanekud uuringute, tegevuste ja teavituse kohta, ettepanekud koostöökogu tegevusse.

Ly Renter: Tegevustena võiks aknad-uksed INTERREG projekti raames, traditsioonilised töötoad - praktilised ja teiseks talgud arheoloogiamälestiste korrastamiseks ja kalmistute (Ilumäe, Pihlaspea jne) korrastamine.

Gurly Vedru: Esmavajalikud talgud, Muuksis tehtud ja Palmse-Vihasoo alal võiks ka.

Ave Paulus: Muuksis on tehtud. Jah, Tõugul vajaks ka korrastamist.

Ly Renter: Teavituse poolest infot vähe kohtadel, kasvõi väikesed infotahvlid võiks olla.

Anne Kaldam: Kaartidel peaks ka tahvli asukoht peal olema.

Tiina Neljandik: Vahel on ära kratsitud, siis tuleks uuesti peale kleepida.

Ave Paulus: Arheoloogilist inventuuri oleks vaja Palmse-Vihasoo piirkonda?

Ly Renter: Küsida tasub ikka.

Ave Paulus: Selles osas võiks panustada Kultuuriministeerium.

Tiiu Lepnurm: Külade inventuuri ja asustusstruktuuri inventuuril võiks juurde panna elanike osa, et kes neis hoonetes elavad, äkki on suvitajad, kes ei oska ja siis kurdavad, et Lahemaa ei lase midagi teha.

Ave Paulus: Lepingud on tehtud, restauraatorid ei oleks ka pädevad sotsiaalmajanduslikke aspekte hindama. Ka Erik Keskküla tegi ettepaneku sotsiaalmajandusliku mõju uuringuks, selle ettepaneku võiks sisse panna. Peab vaatama täpsemalt, mis sotsiaaluuringuid mujal on tehtud - Karulas on nt elatusalade uuring tehtud.

_____ : Kas Lahemaa kohta on üldine andmebaas, kus on vihjed kõikide uurimuste kohta, mis puudutab kombeid, traditsioone, mida asustusüksuste/külade kohta on uuritud?

Ave Paulus: Lahemaa arhiiv 1971-2002 on koondanud kultuuripärandi valdkonna kogud, talude inventuur on siin, eluolu rahvamuuseumis, aga säilikute nimekiri on Exceli tabelitena. Praegu projekt, mille kohaselt saab 2011. aastal arhiiv ja raamatukogu korda. Aga selleks, et praegu siit midagi kätte leida, peab tegema palju tööd.

Tiina Neljandik: Seega see ei ole digitaliseeritud?

Ave Paulus: Ei. Praegu koostatavad arhitektuuri ja maakasutuse uuringud tulevad külade kaupa, oleme mõelnud 2011-2012 üllitada raamatu või pisi trükised.

Jaan Velström: Kas arhiivile saaks ligi ka? Ja kas seda ei saaks süstematiseerida ja digitaliseerida?

Ave Paulus: Jah süstematiseerimine on projektis ja foto-ning filmiarhiivi digitaliseerimine, praegu saab anda säilikute nimekirja Exceli tabelina, uurijad on neid kasutanud ka. Ka Villu Rohtla isikuarhiiv ja Tõnuristi arhiivist osa on kavas üle tuua. Eraldi on 1975. a talude inventariseerimisankeedid koos viitega, milline olustikukirjeldus vastab rahvamuuseumis neile taludele. Lisaks on meil maastikud.ee mälumaastike projekt, kus on kohapärimus ja kuhu saaks lisada kõiki arhiivimaterjale (sh audio). Siia saaks kogu kultuuriloolise info kanda ka Lahemaa kohta. St külates peaks olema huvigrupp, kes tahaks sellega tegeleda.

Tiina Neljandik: Kas saaks sinna ka kohapärimust koguda, sest iga aastaga seda kaob sh fotod? Peaks kiirustama.

Ave Paulus: Jah, olemasolevat arhiivimaterjali annab alati digitaliseerida, aga elava pärimuse osas on kiire. Arhiivikorastamise projekti raames on projekti fotode digitaliseerimismaht suurem, kui meil olemasolev, seega saaks rohkem digitaliseerida.

Jaan Velström: Kas arhiivi saaksid ka külaseltsid kasutada?

Ave Paulus: Jah ikka, kui on seos uuritava materjaliga.

Jaan Velström: Mõtteid on, aga hetkel konkreetselt ettepanekuid ei ole.

Ave Paulus: Ettepanekuid saab esitada veel 15 nov-ni.

Tiina Neljandik: Tuleks objektide kasutuskord, hoolduskord jne KKK-s ära määrata ja elulaadi pärimusi koguda, osa me üritame metsanduslikku pärandit koguda RMK poolt. Tegelikult peaks ka merepärandit eksponeerima- taastatud lautrikohad nt – infotahvliid.

Ave Paulus: Kas sa esindad ka külastuskorralduse osas – marsruudid jne?

Tiina Neljandik: Jah, Marge hakkab sellega ka tegelema, me vaatame selle pilguga 15. nov-ks üle.

Ave Paulus: Et mida tuleb hooldada, mida taastada, rekonstrueerida.

Tiina Neljandik: Me peame reaalselt vaatama, et ei võtaks katteta kohustusi.

Melika Kindel: Ma olen nõus eelnevate märksõnadega, inventuuridega, pilt on tohutult muutunud võrreldes 70-datega ja kohalik inimene, isegi kui ta tahab, ei taju, mis on traditsiooniline (nt ehituse vallas). Oluline on pidev teavitustöö

Ave Paulus: Kas on ka ettepanekuid, kuidas?

Melika Kindel: Sihtgrupe on ilmselt väga palju, ongi küsimus, kuidas seda võimalikult laiale seltskonnale edastada.

Ave Paulus: Jah, inimesed on vähe teavitatud, 6. novembril tuleb käimasolevate inventuuride infopäev – metoodikate tutvustus jne. Meil ei ole reklaamieelarvet ja lehed küsivad kuulutusetasu, aga kui oleks võrgustik, mis ise infot edasi saadab.

Melika Kindel: Päril palju on juba tehtud külaraamatuid hea tahte üritustena ja külavanem ei pruugigi olla see isik, kes seda kontakti saavutab kohalikega.

Tiina Neljandik: Eks see võib olla erinev inimene, kes millisel teemal kontakt on.

Melika Kindel: Kampaania korras võib olla tulemus kesisem.

Ave Paulus: Külades võiksid olla usaldusisikud, aga kas leiab vabatahtlikke?

Maie Itse: Mul on päris mitmeid mõtteid, tekkis idee, et sügisest käivitub gümnaasiumiastme uus õppekava, kus sees uurimusõpe. Kui laps läheb infot küsima, antakse infot palju paremini. Võiks panna kokku sellise õppekava, kuna siin on erinevad spetsialistid koos, et mida arheoloogia valdkonnas uurida vm vallas. Vikerraadios on rubriik "Kuhu minna" tasuta, oleme kasutanud ja toimib täiesti. Kolmas asi, et kui objekt valmib, siis võiks teate saata sinna raadiosse, siis tuleb reporter ise kohale (suvi on nn hapukurgihooaeg, kus on lugusid vaja). Võiks teha pressiteate iga kord kui mingi sündmus.

Praegu on päris palju säilinud nähtavaid varemeid, mis hääbuvad – praegu on veel inimesi, kes mäletavad, mis seal oli.

Tiina Neljandik: See läheb osalt pärandkultuuriinventuuri alla.

Ave Paulus: Jah ja osalt arhitektuurianalüüsi raames.

Mare Veersalu: Infopäevi võiks korraldada ka ääremaal. Kui oleks Kuusalus, oleks rohkem külastajaid.

Ave Paulus: Mõned oleme teinud – Kolgakülas, Kolgas, isegi Teie talus.

Mare Veersalu: Meil on kondikava kokku pandud - eestlaste elu 3000a enne ja tänapäevani, sest meil on hiiemets, kalmed ja talu.

Melika Kindel: Tegelikult on praegu ka väga häid näiteid, kuidas traditsioonilist elulaadi saab elada, kuidagi esile tõsta ka neid peresid.

Veersalu: Kunagi oli ka Uuris kavas mingi marsruut?

Ave Paulus: Jah see on sees koostöös RMK-ga.

Tiina Neljandik: See tuleb korralikult läbi planeerida, seal on probleemseid kohti, maaomanikega peab arvestama, sest omanikud võivad muutuda.

Ave Paulus: Praegu on selle marsruudi puhul ka loodusväärtuste osas olnud küsimusi.

Väino Veersalu: Meie osas nagu probleeme ei teki.

Anneli Alemaa: Pole jõudnud KKK lugeda, kõik ettepanekud on teretulnud, talgute mõte meeldis väga, sama üritusega võiks kõike muud infot jagada, koos istuda pärast.

Ave Paulus: Kusjuures see ei nõua eelarvelisi vahendeid väga palju.

Ses osas tasuks mõelda, millised on need objektid, mis vajaksid korrastamist, hea oleks 15. novembriks saada ettepanekuid. Nt praegu on üleval Vergi pitsikuur, selle peal saaks teha nii koolitusi, talguid – kasvõi mitu üritust koos. Säästva Renoveerimise Keskusest saaks koolitajad.

Erik Keskküla: Koolitusruumi Vergis leiab, kasvõi rahvamaja.

Anne Kaldam: See on päris halvas seisukorras juba, kui ta vastu peab järgmise suveni.

Anneli Alemaa: Vallas elab väga palju üle keskeas rahvast, kes tahaksid rääkida ja näidata fotosid, kellel pole eriti kellelegi rääkida, neid ei tohiks peljata. Nt infopäev korraldada.

Ave Paulus: Võiks teha ju vaimse ja eluloolise kultuuripärandi kogumise teemalise kultuuripärandiõhtu.

Erik Keskküla: Tegin ettepaneku sots-maj analüüsi tegemiseks – pole vaja teha kogu Lahemaa rahvuspargi piires, tuleks välja valida mingi hulk sarnaseid asulaid, mida võrrelda – üks rahvuspargis, teine väljaspool, muidu pole millegagi võrrelda. Ehk aitaks kannu tagant minema, et hinnata neid mõjusid, mis rahvuspark kaasa toob. Teistes Eesti rahvusparkides pole ilmselt majandustegevus ja kaitse nii läbi põimunud. Aitaks piiri tõmmata, kas rahvuspark peaks välja nägema etnograafiamuuseumina või majanduslikult toimiva piirkonnana. Infot saab edastada ka läbi meie kodulehe.

Ettepanekuid on meil hetkel KKK juurde, tabelisse veel ei ole. Kõige põhilisem, kui KKK-sse jääb sisse nt selline asi, et tulevikus hakatakse andma seisukohti nt kruntide suuruste jm arhitektuursete nõuete osas. Võtsin ühe riigikohtu otsuse ja õiguskantsleri otsuse, kus mõlemal juhul tuuakse välja, et miljööväärtuslikel hoonestusaladel selle nõude saab kehtestada vaid planeerimismenetluse kaudu. Kaitse-eeskiri ei ole läbinud plqaneerimismenetlust. Algasime Käsmu osas üldplaneeringu, omavalitsuste üldplaneeringud on need kohad, kus lahti rääkida kruntide suurused, arhitektuursed nõuded.

Pille Hallika: Kas riigikohtu lahendite puhul oli tegemist riiklike kaitsealadega või mitte?

Erik Keskküla: Ei, aga see on üldine.

Ave Paulus: Jah need peavad rakenduma ka üldplaneeringutes, seda tihedamat koostööd on vaja teha KOV-ga.

Erik Keskküla: Katsume selgeks rääkida miljööalade asjad. Kui me räägime nüüd, et Võsul võiksid mingid osad olla miljööväärtuslikud, peaks toimuma sotsiaalse leppe alusel, kus kogukond lepib kokku ja siis see ongi demokraatlik lepe. Aja kokkuhoiu mõttes katsuge lugeda Lääne-Viru ranna-alade planeeringut – seal on palju lahendatud asju – turismiradu jne, seal on ka kirjeldatud ohtusid, mis võib tekkida – me võime riskida maastiku aadeldumisega. Kuna majanduslikku olukorda pole enam sellist, kui see maastik tekkis, kaitseala kipub privilegeeritud inimeste elukeskkonnaks, toimub oluline nihe sotsiaalses struktuuris. Mustoja on muutunud elitaarseks võrreldes Vainupeaga. Ettepanekuid kõiki ei hakkaks hetkel käsitlema, need on edastatud Avele, aga kuskil jooksis läbi paadikuure saab teha detailplaneeringu alusel. Planeeringukohustusega alad määratakse kõrgendatud avaliku huviga alad. See on üks lisaklausel ja planeering maksab midagi, kui see on hajaasustuses merega piirnev ala ja keegi otsustab, et muretsen paadi, et siis paadikuuri soetamine läheb sama palju maksma, kui paat.

Pille Hallika: Väljaspool Lahemaa rahvusparki tuleb paadikuuri ehitamiseks lisaks planeeringule taotleda ka ehituskeeluvööndi vähendamist. Ranna alal on suurem avalik huvi – kallasrajad, ligipääsud, sageli tegu riigimaaga jne.

Erik Keskküla: Mehhanism on olemas: Saab taotleda riigilt hoonestusõigust, kui taotleja tõestab ära, et varel on tema oma olnud.

Välja töötada täpsemad infomaterjalid kasutatavate materjalide jne kohta. Palun muuta teede punkti, vald peab tagama korraldatud jäätmeveo jne, peab olema võimalus teede laiendamiseks jne, et tagada autode juurdepääs. Teede õgvendamine, on ka kohati vajalik. Mis tingimustel? Õhuliinid? Õhuliine juba praegu Vihula vald lubab ehitada äärmuslikel juhtudel. Ekspert peab olema arhitekt ja arhitektide liidu juhatuse liige.

Ave Paulus: Arhitekti pole Lahemaal tööl. Et hajutada subjektiivsust, ettepanek vastava komisjoni moodustamiseks.

Mis aeg on sobiv järgmiseks kohtumiseks?

Erik Keskküla: Hea päev esmaspäev.

Ave Paulus: Ettepanek 16.11, kell 14.00. Saadan 8.11 täiendatud versiooni, koos väärtuste ja tegevuste tabeliga, mida saate täiendada! Ootan ettepanekuid 15.novembrini. Astrid Veltsmaa ettepanekud kirja teel.

Astrid Veltsmaa: Muinsuskaitse Kolga külas. Ei ole rahul kloostrimõisa säilimisega.

Anne Kaldam: Tehke kiri muinsuskaitseametile, lühidalt ja konkreetset. Võib ka tebenõudena, koos enda ettepanekuga.

Astrid Veltsmaa: Paljud objektid tuleks panna kohaliku kaitse alla, et mitte koormata muinsuskaitseametit.

Anne Kaldam: Seda saab teha ainult KOV. Muinsuskaitse tegeleb ainult riiklike objektidega. Kui Teie ei ole rahul praeguse olukorraga, tehke ettepanek, kirjeldused juurde jne. Eksperdid otsustavad, millel on väärtus, millel mitte. Praegu ei saa aru, milles on problem?

Astrid: Klooster? Sellega pole rahul.

Anne: Kaitse alla võtmisega tulevad ka kitsendused.

Erik: Ebaseaduslikud ehitised. Ei tohi kindlustada ebaseaduslikke ehitisi, samuti liituda elektrivõrkudesse. Käsmu ehituspõhimõtted (krundi suurused, arhitektuurne lahendus jne) koostatavasse planeeringusse, siis saab rakendada.

Koosoleküt juhatas: Ave Paulus

Protokollis: Pille Hallika, Riina Pomerants

Ave Paulus
Pille Hallika

Lõkemaa rahvuspargi koostöökogu
 kultuuripärandi valdkonnas
 2. töökoosoleku
 osalejate nimekiri.

- 1) Riina Pomerants Keskkonnadirektori Ammu
- 2) Ly Renter Muinsuskaitskannet Eelak
- 3) Gurdy Põder TLÜ RI / MKA
- 4) Tiina LEPNURM TSIIRE K. Kausaku v.
- 5) Jaan Reiström Lõve Kikasetts
- 6) Tiina Nijandui RMA Oandu
- 7) Mare Varsalu Kodumäe
- 8) Vārao Varsalu HAKA TALU
- 9) Anneli Alenwa Kuuvalu v. Uerik
10. Emil Keskitalu Viikla VU
11. ASTRID VELTSMAN Lõgea
12. Maie Ibe Tln Harju Matkaklubi
13. ANNE KALDOM Muinsuskaitse
14. Ave Paaver Keskonnadirektori
15. Pille Hallik KA